

Potpukovnik
ŽIVOTA TRIFUNOVIĆ

O definisanju pojmova *napad i manevar*

U vojnostručnoj literaturi nailazimo na neke pojmove koji su nedovoljno precizno ili neadekvatno definisani ili je njihova definicija preopširna. Zbog upotrebe nekih zajedničkih ili suvišnih elemenata u definiciji takvi se pojmovi nedovoljno razgraničavaju ili se poistovećuju. To dovodi do dilema u razjašnjavanju i shvatanju kako pojmova tako i borbenih radnji na koje se odnose.

Uputstvo o izradi i korišćenju vojnostručne literature, pored ostalog, obavezuje da »pri definisanju pojmova i izraza treba uzimati one karakteristike koje su za njih bitne i po kojima se najviše razlikuju od drugih sličnih pojmova i izraza«, kao i to da »svi pojmovi, radnje i postupci treba da su potpuno određeni, lako shvatljivi, izloženi logičkim redosledom i bez ponavljanja.«

U ovom radu razmatraju se pojmovi — *napad i manevar* i drugi pojmovi koji su vezani za njih. To je pokušaj da se ti pojmovi jednostavnije a jasnije definišu.

U našoj vojnostručnoj literaturi napad se različito definiše. Navodim nekoliko primera.

Vojni rečnik: »Napad — *osnovni* i rešavajući *vid borbe* u kojem jedinice kombinuju *vatru i pokret, upadaju* u neprijateljev raspored, *razbijaju* neprijatelja, *uništavaju* mu živu silu i borbena sredstva i *zauzimaju* njegove pojedine objekte i rejone.«¹ (podvukao Ž. T.).

Vojna enciklopedija: »Napad je *vid borbe* kojim se *prilazi* neprijatelju (pokretom) da bi se *udarom i vatrom uništio, razbio* ili one-

¹ *Vojni rečnik* (operativno-taktički), DSNO, 1967, str. 159.

sposobio za dalja dejstva ili da bi se *zauzeli* njegovi pojedini rejoni ili fortifikacijski objekti.«² (podvukao Ž. T.).

U pravilu najviše združene taktičke jedinice KoV, napad je definisan na sledeći način: »Napad je *vid borbenih dejstava* u kome jedinice JNA i TO u saradnji sa odgovarajućim organima i organizacijama DPZ, DPO i OUR, jednovremeno i odlučno, po jedinstvenoj zamisli, dejstvuju sa fronta, bokova i iz pozadine, po svim elementima borbenog poretka neprijatelja, kombinujući *vatru* i *pokret*, *upadaju* u njegov raspored, *razbijaju ga*, *uništavaju* ili *zarobljavaju* i *zauzimaju* određene rejone, položaje i objekte. (podvukao Ž. T.).

Vojni leksikon: »Napad, *vid borbenih dejstava* taktičkih i združenih taktičkih jedinica JNA i TO, koji u saradnji sa odgovarajućim organima i organizacijama DPZ, DPO i OUR, jednovremeno i odlučno, po jedinstvenoj zamisli dejstvuju sa fronta, bokova i iz pozadine po svim elementima borbenog poretka neprijatelja i kombinujući *vatru*, *pokret* i *udar* *upadaju* u njegov raspored, *razbijaju ga*, *uništavaju* ili *zarobljavaju* i *zauzimaju* određene rejone, položaje i objekte.«³ (podvukao Ž. T.).

U našem osnovnom doktrinarnom dokumentu za pripremanje i vođenje oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu data je sledeća definicija napada: »Napad je *glavni* i odlučujući *vid borbenih dejstava* u svim oblicima oružane borbe. Snage u napadu, kombinujući *vatru*, *pokret* i *udar*, uz učešće svih subjekata opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, *razbijaju*, *uništavaju* i *zarobljavaju* živu silu neprijatelja, zaplenjuju ratnu tehniku i druga materijalna sredstva, *oslobađaju* objekte i prostore koje je neprijatelj privremeno zaposeo i *uništavaju* organe i organizacije koje je on, eventualno, uspostavio.« (podvukao Ž. T.).

Pažljivim čitanjem navedenih definicija napada uočava se da je isti pojam u svakoj od njih drugačije definisan. Zašto je tako? Jedan od razloga, ne tvrdim da je i osnovni, svakako je težnja autora da se uvek unese nešto novo pa to onda kako Vuk kaže, bude »isto to samo malo drugačije«. A to je nepotrebno. Pored toga, pretpostavljam, da ima površnosti u ocenjivanju nacrtu ponuđenih dela vojnostručne literature ili nedovoljne saradnje u davanju traženih mišljenja, predloga i sugestija koje izdavač očekuje radi što boljeg i adekvatnijeg oblikovanja konačnog teksta pre njegovog štampanja. U svakom slučaju, bez obzira o kojoj vrsti vojnostručne literature je reč, treba se opredeliti za definiciju koja izražava suštinu pojma,

² *Vojna enciklopedija*, tom 6, 1964, str. 22.

³ *Vojni leksikon*, VIŽ, Beograd 1981, str. 308.

koja je rasterećena suvišnih izraza i jednostavna. Ona treba da se lako pamti i da je razumljiva najširem krugu korisnika.

Šta u ovim definicijama nije sporno? Prvo, da je napad *vid borbe* — *borbenih dejstava*. Drugo, bitni elementi napada su *pokret* i *vatra*, odnosno *udar*. I treće, zadaci koji se ostvaruju napadom, kao odlučujućim vidom borbenih dejstava, a to su: *upad* u neprijateljev raspored, *razbijanje*, *uništavanje* i *zarobljavanje* neprijatelja, *zauzimanje* (oslobađanje) prostora, objekata, položaja i dr. To je, po mom mišljenju, i ono najbitnije što treba da sadrži definicija jednog operativno-taktičkog pojma. Samo po sebi se podrazumeva da ciljevi i zadaci mogu, zavisno od situacije, da budu veoma različiti.

Neke od navedenih definicija su preopširne. Tako, treća i četvrta definicija napada, koje su ovde navedene sadrže neke elemente koji nisu svojstveni samo napadu već važe i za odbranu i sve druge borbene taktičke radnje, odnosno oružanu borbu u celini u uslovima vođenja opštenarodnog odbrambenog rata. To je, recimo, deo u kojem se kaže »jedinice JNA i TO u saradnji sa organima i organizacijama DPZ, DPO i OUR«, što je suvišno unositi u definiciju jednog pojma.

Kad je reč o elementima napada i tu se može uočiti izvesna nepreciznost, odnosno ponavljanje istog značenja u drugom obliku. Bitni elementi napada su *pokret* i *vatra* čije jedinstvo daje *udar*. Prema tome, nepravilno je reći »kombinujući *vatru*, *pokret* i *udar*« jer ako je *udar* sinteza vatre i pokreta, onda je suvišno to ponavljati. Stoga, prema datim definicijama, izuzev treće, imamo kombinaciju udara (*vatra* i *pokret*) i *udara*. Prema tome, pravilno je reći kombinaciju *vatre* i *pokreta* ili samo primenom *udara*.

Zadaci koji se realizuju napadom ili bolje reći ciljevi koje treba ostvariti izvođenjem napada, kako su dati u definicijama, jasni su mada nisu identični, ali izražavaju suštinu i mogu se zadržati u definiciji.

Imajući u vidu izneta zapažanja opredelio bih se za sledeću definiciju: napad je *osnovni vid borbenih dejstava* u kome napadač kombinujući *vatru* i *pokret*, *upada* u raspored neprijatelja, *razbija*, *zarobljava* i *uništava* njegove snage i *zauzima* (oslobađa) položaje, objekte i prostore koje je neprijatelj privremeno zaposeo. Ko je napadač i s kim on sadejstvuje ili sarađuje prilikom organizovanja i izvođenja napada, u našim uslovima, rečeno je mnogo puta i nije značajno za samu definiciju pojma napada.

Kada je reč o manevru i njegovom definisanju u navedenoj literaturi nema bitnijih odstupanja, pa ni potrebe njihovog navođenja.

Razlike nastaju u dodatnim objašnjenjima koja više unose zabunu nego što upotpunjavaju shvatanje suštine manevra jer ga poistovećuju sa napadom.

U pojedinim definicijama manevra nepravilno se poistovećuju elementi napada kao elementi manevra. Tako, na primer, u Vojnom leksikonu piše: »U svakom manevru osnovni činioci su pokret, vatra i udar.«⁴ Kako je već rečeno vatra i pokret, odnosno udar osnovni su elementi napada. Prema tome, nije ispravno te iste elemente unositi u definiciju kojom se objašnjava manevar kao princip ratne veštine.

Pošto je manevar *organizovani pokret* jedinica radi dovođenja u povoljniji položaj u odnosu na neprijatelja, to je njegova suština i osnovni elemenat *pokret* i to *organizovan* i *planski pokret pre, u toku i posle borbe*. Znači, ako je manevar pokret jedinica, a pokret jedan od elemenata napada onda je nepravilno upotrebom istih elemenata izjednačavati napad kao vid borbenih dejstava i manevar kao princip ratne veštine. U suštini, manevar — organizovan pokret je jedan od elemenata napada, ali ne samo napada jer se izvodi i u odbrani i u drugim borbenim taktičkim radnjama. Jer, kako je istaknuto u našem osnovnom doktrinarnom dokumentu za pripremanje i vođenje oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu, »svrha manevra je pravovremeno formiranje borbenog rasporeda, prenošenje težišta, vatre i udara, odnosno vešto i blagovremeno izbegavanje vatre i udara neprijatelja.« Prema tome, jasno je da su vatra i pokret elementi napada, a samo pokret i to organizovan pokret elemenat i suština manevra. Znači, manevar je organizovan pokret sa određenim ciljem: dovođenje sopstvenih jedinica na određenom prostoru i u određeno vreme u povoljniji položaj u odnosu na neprijatelja ili izvlačenje sopstvenih jedinica ispod udara nadmoćnijeg neprijatelja radi izbegavanja borbe u nepovoljnim uslovima i očuvanje snaga od gubitaka. Prema tome, manevar je *način* kojim se postiže najkorisnija i najekonomičnija upotreba snaga u borbi i to u svim uslovima kako u toku pripremanja i organizovanja, tako i za vreme izvođenja borbenih dejstava. Osnovni preduslov uspešnog manevra jeste pokretljivost jedinica — manevarska sposobnost.

U pomenutoj literaturi nisu jasno razgraničeni pojmovi i definicije kad se govori o oblicima napada i oblicima manevra u napadu. Istim pojmovima se objašnjavaju jednom oblici napada, a drugi put oblici manevra u napadu. Ako prihvatimo činjenicu da se napad kao vid borbenih dejstava ne može izjednačavati sa manevrom

⁴ Vojni leksikon, str. 271.

kao principom ratne veštine, onda je potrebno razgraničiti šta su oblici napada, a šta oblici manevra u napadu.

U pravilu najviše združene taktičke jedinice KoV navedeni su oblici napada: obuhvatni napad, bočni napad, obilazni napad, napad iz pozadine i frontalni napad. Slično su i u Vojnom leksikonu nabrojani oblici napada: »obuhvat, bočni, obilazni, frontalni, kombinovani, napad iz pozadine«.⁵ Međutim, u osnovnom doktrinarnom dokumentu za pripremanje i vođenje oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu razrađuje se samo napad kao vid borbenih dejstava, a nabrajaju oblici manevra: frontalni proboj, obuhvat, obilazak, infiltracija, udar iz pozadine i vertikalni manevr. Pri tome se ističe da se najveći efekat postiže kombinacijom više oblika manevra, pri čemu udar iz pozadine ima poseban značaj.

Da li je ovakva podela napada i manevra na navedene oblike opravdana? Mislim da nije. Zato razmotrimo najbitnije elemente koji opredeljuju oblike napada i oblike manevra.

Prvo, sam termin oblik možda nije najsretnije upotrebljen u svom pravom značenju, ali nemajući bolji izraz, zadržimo ga. U suštini, on treba da odražava način izvođenja određene radnje ili aktivnosti u prostoru i vremenu u odnosu na konkretnu situaciju i međusobni odnos snaga, i u tom smislu ga treba i prihvatiti.

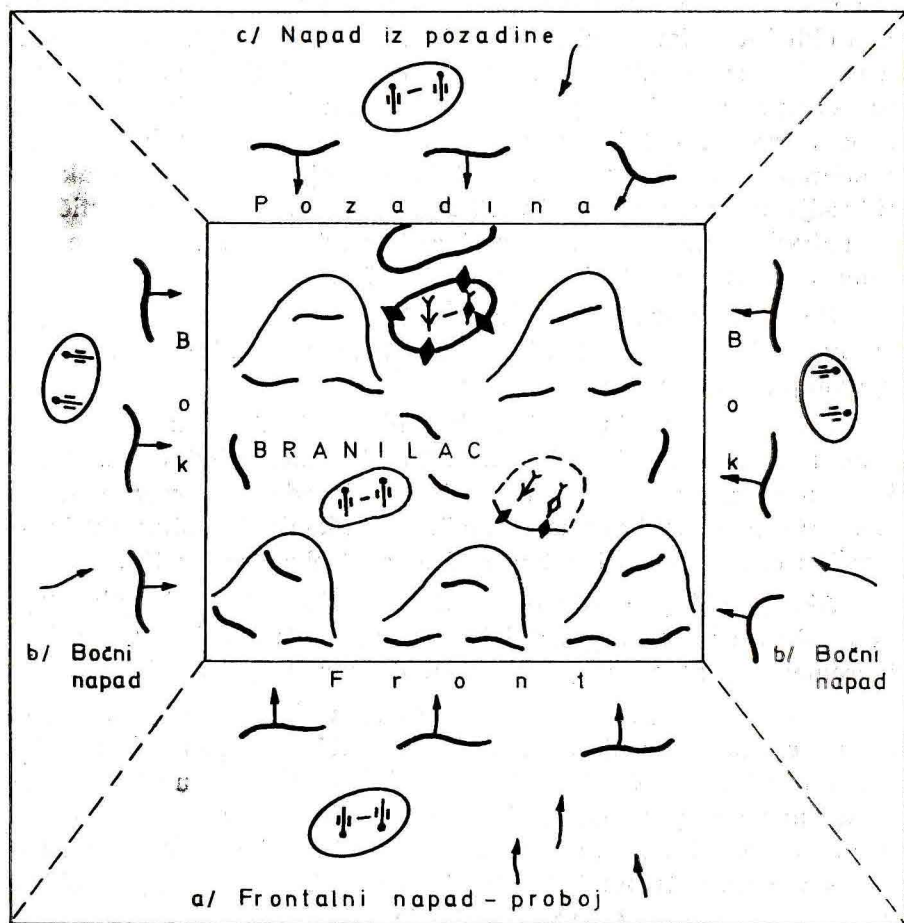
Ako je oblik napada opredeljen angažovanjem glavnih snaga napadača u odnosu na položaj i raspored snaga branioca u prostoru i vremenu, onda se navedeni oblici napada ne bi mogli prihvatiti.

U odnosu na prethodni stav, da odnos glavnih snaga napadača prema snagama branioca opredeljuje i oblike napada, bez obzira što će u uslovima ONOR-a vrlo retko biti primenjeni u čistom vidu, u suštini mogu biti sledeći oblici napada (šema 1): frontalni napad ili proboj, bočni napad, napad iz pozadine i kombinovani napad. Bez pretenzija da detaljno objasnim i obrazložim sve elemente oblika napada, ukazao bih samo na najbitnije.

Frontalni napad ili *proboj* jeste oblik napada kojim napadač glavnim snagama nanosi udar braniocu sa fronta radi razbijanja branioca, proboja njegove odbrane na izabranom pravcu i stvaranja uslova za prodor u dubinu ili primenu drugih oblika napada. Primeњуje se kada su snage napadača izrazito nadmoćnije, kada se napada na odbranu organizovanu na brzinu, kada ne postoje uslovi za primenu drugog oblika napada (nema većih međuprostora i otkrivenih bokova i sl.) i najčešće kao početni oblik napada dok se ne stvore

⁵ *Vojni leksikon*, str. 308.

uslovi za izvođenje drugih oblika. Uspeh proboja zavisi od siline početnog udara i brzine ubacivanja odgovarajućih snaga kroz stvorenu brešu radi izvođenja obuhvata, obilaska ili bočnog napada.

Šema 1. Oblici napada:

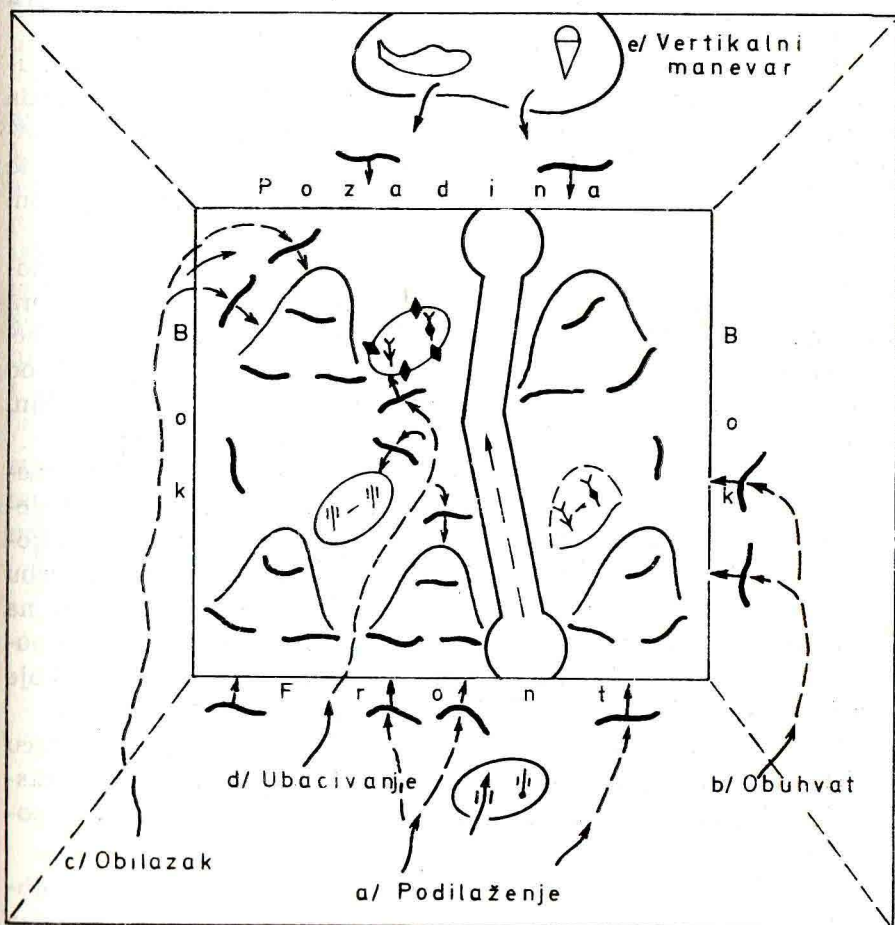
- a) frontalni napad — proboj, b) bočni napad, c) napad iz pozadine,
ab, ac, abc) kombinovani napad

Bočni napad je oblik napada kojim glavne snage napadača istovremeno nanose udar na jedan ili oba boka branioca. Primjenjuje se u povoljnim uslovima i kada je moguće postići iznenađenje u napadu na neprijateljeve otkrivene bokove u odbrani. Takođe, može se izvoditi i prilikom napada na protivnika, koji je u napadu napravio dublji prodor; kada je na maršu ili u evolucionom rasporedu. Naj-

češće ga primenjuju jedinice na privremeno zaposednutoj teritoriji, samostalno ili u sadejstvu sa snagama na frontu. Ako se njime postigne iznenađenje to je najefikasniji oblik napada.

Napad iz pozadine je oblik napada kojim napadač glavnim snagama nanosi udar braniocu u leđa (iz pozadine). Primenjuju ga snage na privremeno zaposednutoj teritoriji ili snage koje su primenom odgovarajućeg oblika manevra dovedene u pozadinu radi napada na elemente borbenog rasporeda branioca. Izvodi se, načelno noću i u uslovima ograničene vidljivosti.

Kombinovani oblik napada je istovremena primena više oblika pri čemu je jedan dominantan. Obezbeđuje istovremeni napad sa

Sema 2. Oblici manevra u napadu:

a) podilaženje, b) obuhvat, c) obilazak, d) ubacivanje, e) vertikalni manevar, f) kombinovani manevar (ab, ac, abc i sl.)

fronta, sa bokova i iz pozadine. U suštini, svaki napad u uslovima ONOR-a imaće obeležje kombinovanog napada.

Ako je oblik manevra način dovođenja i grupisanja jedinica za napad, odnosno njihovo dovođenje u najpovoljniji položaj u odnosu na branioca, onda mogu biti sledeći oblici manevra u napadu (šema 2): podilaženje, obuhvat, obilazak, ubacivanje, vertikalni manevar i kombinovani manevar.

Podilaženje je oblik manevra koji primenjuje napadač radi postepenog dovođenja i grupisanja snaga, odnosno formiranja borbenog rasporeda na polaznom položaju ili liniji razvoja za napad.

Iz podilaženja se, najčešće, prelazi u frontalni napad ili proboj. U toku podilaženja jedinice, najčešće, iz marševskog prelaze u raščlanjeni raspored i pod zaštitom vlastitih delova ili snaga u dodiru sa neprijateljem obrazuju borbeni raspored za napad.

Obuhvat je onaj oblik manevra u napadu koji napadač primenjuje kada su jedan ili oba boka braniočevog rasporeda otkriveni ili kada se stvori slobodan prostor (breša) u braniočevom rasporedu. Prime-njuje se radi dovođenja jedinica za napad u bok branioca i može se izvoditi na jedan ili oba boka branioca. Najčešće prethodi bočnom napadu.

Obilazak je oblik manevra koji se primenjuje u uslovima postojanja većih neposrednutih ili slabo posrednutih ili otkrivenih prostora i bokova radi dovođenja snaga napadača, po mogućnosti bez borbe, u pozadinu branioca radi napada u bok ili iz pozadine. Za razliku od obuhvata izvodi se na veću dubinu radi udara neposredno u pozadinu branioca prisiljavajući ga da se bori na neočekivanom pravcu.

Ubacivanje je prikriven pokret — provlačenje jedinica kroz međuprostore u raspored branioca radi dejstva na najznačajnije elemente njegovog borbenog rasporeda ili druge objekte u unutrašnjosti rasporeda branioca. Pri tome je osnovno izbeći otkrivanje i borbu pre stizanja u određeni rejon za dejstvo. Izvodi se radi napada na elemente borbenog rasporeda, zauzimanja određenih objekata i položaja, narušavanja sistema odbrane i radi sadejstva snagama koje izvode napad sa fronta, boka ili iz pozadine.

Vertikalni manevar je oblik manevra kojim se jedinice pomoću letilica prevoze i desantiraju u pozadinu — dubinu braniočevog rasporeda radi izvršenja određenih zadataka, odnosno za napad iz pozadine.

Kombinovani manevar je istovremena primena dva ili više oblika manevra kojim napadač postiže najpovoljniji raspored jedinica i ostvaruje nadmoćnost, najčešće radi preduzimanja kombinovanog napada.

U odnosu na sve to može se zaključiti da oblicima napada najčešće prethode odgovarajući oblici manevra kojima se jedinice napadača dovode u određeni položaj prema braniocu radi izvođenja napada.

Približavanjem napadač izlazi na polazni položaj ili liniju razvoja, zauzima borbeni raspored prema frontu branioca, organizuje i izvodi napad, odnosno proboj sa fronta. Prema tome, podilaženje kao način dovođenja jedinica može biti oblik manevra, a frontalni napad ili proboj — oblik napada.

Obuhvat, obilazak, ubacivanje i vertikalni manevar načini su dovođenja jedinica napadača u odgovarajući odnos prema braniocu radi napada u njegov bok ili pozadinu. To znači da su obuhvat, obilazak, ubacivanje i vertikalni manevar oblici manevra, a bočni napad i napad iz pozadine — oblici napada.

Što se tiče infiltracije to je strana reč, pa se ja opredeljujem za našu reč *ubacivanje*, jer je svakome jasno njegovo značenje. Čak i u Vojnom rečniku i Vojnom leksikonu upotrebljena je reč infiltracija, a za objašnjenje njenog značenja upućuje se na reč ubacivanje koji je objašnjen i jasno određen.⁶ Izraz ubacivanje adekvatniji je i za taktičku radnju na koju se odnosi. Poznat je, prihvaćen i ustaljen termin za snage koje se ubacuju u neprijateljev raspored. Za snage koje se ubacuju, kao elemenat borbenog rasporeda, kažemo da su to ubačene snage u neprijateljev raspored, a ne infiltrirane snage. I, stog stanovišta prihvatljiviji je termin ubacivanje.

Ovo je pokušaj da se razjasne, ili bolje reći pokrene rasprava, radi razjašnjavanja i preciziranja značenja nekih pojmova iz vojne terminologije. Koliko se u tome uspeło treba da kaže kritika, koja će, nadam se, biti pokrenuta u našim časopisima.

⁶ *Vojni rečnik*, str. 92 i 339; *Vojni leksikon*, str. 177 i 640.